

Мобилна работа с млади хора в риск в гр.Варна

Концепция

I. Общи положения на концепцията „Мобилна работа с млади хора в риск”

1. Дефиниции:

„Деца на улицата”

Това са лица под 18 годишна възраст, чиято среда на живот, за кратък или по-дълъг период от време, е улицата. Те живеят местейки се от място на място и тяхната група от връстници или другите им контакти са на улицата. Официално тези деца живеят или при родителите си или в някоя социална институция. При това е много характерно, че те имат ограничен контакт или въобще нямат такъв с хората, които са отговорни за тях, като например възрастни, родители, представители на училищата, институции за работа с деца и социалните служби (Council of Urope 1994: Street Children. Strasbourg).

„Млади хора в риск”

Това са млади хора, които поради социални, материални или здравословни причини нямат възможност да изградят пълноценна връзка между себе си и обществото. Често травмирани, изолирани и отбягвани, те имат малък шанс, или изобщо нямат такъв, за равен старт в живота с останалите млади хора.

Понятието *млади хора* включва понятието *деца*. През последните години се утвърждава практиката на разширяване на понятието *млади хора*, в което все по-често се включват лица над 25 години.

„Мобилна работа”

Мобилната работа е търсеца и ориентирана към социалната среда концепция за консултиране на млади хора. Осъществява се в рамките на социалната педагогика и на социалната работа, като се работи в група или с индивидуални случаи. Мобилната работа е насочена към квартала и социалната среда. Нейната цел е да предотврати или да обърне хода на процесите на изолиране на младите хора. При това тя се стреми да използва ресурсите и силата на самопомощта за решаването на социални проблеми в общността и за намирането на дългосрочни решения.

Съществуват две основни форми на мобилна работа с младите хора: работа, ориентирана към общността, която възниква в големите гета („квартали без възможности за социално развитие”) и работа, която е ориентирана към отделни

части на града или целеви групи в оживените центрове на градовете. В началото мобилната работа с млади хора започва под формата на работа с общността.

Близки термини: През годините са използвани следните близки по значение термини: street work, street corner work, street gang work, street club work, detached youthwork, outreach youthwork.

В България, лицата, ангажирани с работа на терен обикновено са наричани „аутрич – работници”, „сътрудници на терен” или „медиатори”. Във Варна за известно време (през периода: 1997-1999г.) в системата на общинската служба за социално подпомагане беше направен опит за въвеждане на длъжността „младежки социален работник”, която включваше работа на улицата с млади хора в риск. През последните години няколко неправителствени организации в гр.Варна развиват своя ресурс за работа на терен с млади хора в риск, във връзка преди всичко с изпълнение на Програма „Превенция и контрол на ХИВ/СПИН” на Министерство на здравеопазването и общинските програми за превенция на наркоманиите.

2. Форми на мобилна работа¹

Работа на терен

Работата на терен е насочена преди всичко към изграждането на контакти и поддържането им, както и непрекъснатото задълбочаване и актуализиране на знанията за житейската среда на целевата група. Мобилните социални работници търсят младите хора редовно на местата, където се събират през времето, когато са там. Там те се държат като гости и при необходимост предлагат на място информация и консултации.

Чрез редовното провеждане на работата на терен мобилните работници създават необходимата за тяхната работа близост с младите хора, които в повечето случаи се смятат само за пречещи, подозрителни или опасни. Постепенно младите хора могат да изградят доверителна и постоянна връзка с мобилните работници и сами да решат, дали и по кое време да се обърнат към тях за консултация и помощ.

Работата на терен е методологична концепция, която, от гледна точка на Мобилната работа, се нуждае, от една страна, от местно и насочено към общността внедряване в социалната среда, а от друга страна, трябва да има нещо конкретно, което да предложи на младите хора: хора, които имат време за тях; телефон, за да могат да се свържат с институциите или да питат за работа; чаша

---

¹ Посочените форми за мобилна работа са формулирани от Международно дружество за мобилна работа с юноши (ISMO) - Германия.

кафе; душ; място, където могат да намерят спокойствие; приемна, където да могат да бъдат преодолявани кризи, както и място за обмен на идеи за организиране на свободното време, за подкрепа на желанието им за собствено помещение в квартала или за осъществяване на програми за социални контакти с други млади хора. Този списък с предложения може да бъде продължен в зависимост от конкретните нужди на младите хора и спецификата на квартала, където живеят.

Работа с групи

Тази форма на мобилна работа се реализира чрез различни дневни мероприятия и кратки пътувания, редовна работа в клуб, тематично специализирана работа с група или младежки проекти, провеждане на обучения (тренинги) и други дейности, насочени към преживяванията на групата. Възможно е при необходимост мобилните работници да бъдат посредници при възникването на проблеми и конфликти в местните неформалните групи. Работата с местните неформални групи предлага изключително много възможности за разработване на местни инициативи за удовлетворяване на специфични нужди на младите хора. Този процес може да бъде подпомаган от мобилните работници в качеството им на информатори, консултанти и фасилитатори.

Работа в общности

Мобилните работници създават мрежи между институциите на равнище квартал и община, и работят активно с вече изградените структури, за да могат да подобрят ситуацията на младите хора в общността. Те поддържат контакти с всички важни за младите хора институции и организации, за да могат да подобрят тяхната социална инфраструктура. Те се стремят да посредничат за разрешаване на конфликтите, които младите хора имат с институциите (например, полиция, Община и др.) или с гражданите и се опитват да разсеят предразсъдъците спрямо младите хора.

Работа с индивидуален случай

Мобилните работници предлагат помощ за решаване на всички индивидуални проблеми, които младите хора искат да решат съвместно с тях. Това включва консултации, насочване и придружаване, както и посредничество и осъществяване на контакт в рамките на вече съществуващи предложения за помощ. Формата и структурата на това подпомагане във всеки индивидуален случай са многообразни и нямат строго определен ред, по който трябва да бъдат оказвани.

3. Принципи на мобилна работа с млади хора в риск²

Цялостност (разностранно общуване с младите хора)

Мобилните работници проявяват готовност да разговарят с младите хора по всички значими за тях теми и проблеми. Предлаганите от мобилните работници теми за разговори не се ограничават единствено до специални проблемни области, като например зависимост, престъпност, насилие или намиране на работа.

Позитивно отношение към младите хора

Мобилните работници поддържат постоянен, доверителен и продължителен контакт с младите хора, за да изградят отношения на доверие. Самият контакт на мобилните работници с младите хора (дори и без консултации или подкрепа), по време на който те получават признание и уважение, се определя като едно от важните качества на мобилната работа.

Застъпничество и ориентация към ресурсите на младите хора

Мобилните работници разбират, че проблемите, които младите хора причиняват, са следствие от проблемите, които младите хора имат. Затова мобилните работници насочват вниманието си към личностните ресурси на младите хора. Поощряват ги да развиват силните си страни и да ги използват за разширяване на възможностите им за действие и разрешаване на проблемите. По отношение на младите хора мобилните работници поемат функцията на защитници на интересите им и на лобисти.

Ориентация към нуждите и участие във вземането на решения

Въз основа на устойчивите контакти, мобилните работници се опитват да открият нуждите на младите хора и при необходимост да изградят съвместно с тях подходящи предложения, инициативи и проекти.

Доброволност

Младите хора решават какъв да е видът и обхвата на контакта или на помощта, която получават: при работа на терен мобилните работници се държат като гости на местата за срещи и приемат обстоятелството, че в определени случаи не са желани. Мобилните работници могат да развиват многообразни идеи за оказване на помощ на младите хора, които от своя страна решават кои предложения искат да използват и носят отговорността за успеха на избраното от тях решение. Участието в програми и проекти за групи е доброволно.

---

² Посочените принципи за мобилна работа са формулирани от Международно дружество за мобилна работа с юноши (ISMO) - Германия.

Нисък праг и гъвкавост

Мобилната работа свежда до минимум всички условия и бариери, които могат да попречат за създаването на постоянен контакт, или да попречат на нуждаещата се група да се възползва от предложенията за помощ. Времето, местата и методите на работа се определят гъвкаво, съобразно нуждите на младите хора. При работа на терен, мобилните работници поддържат контакта, независимо от това дали са изказани конкретни желаниа за промяна. Времето и местата на работата на терен се определят според това кога могат да бъдат намерени младите хора. При оказването на индивидуална помощ, мобилните работници се опитват чрез постоянно работно време, телефонен секретар и мобилен телефон да бъдат на разположение на младите хора по всяко време, и на всяко място. Мобилните работници нямат право да взимат решения за оказване на материална помощ на младите хора (например, социални помощи), за да може контактът да остане в чист вид и да не зависи от стремежа за предоставяне на определен вид услуга.

Приемане

Независимо от това дали младите хора искат да променят нещо в своята житейска ситуация, в стила на живот или в представите, които имат, мобилните работници се отнасят към тях с уважение и признание, поддържат контакт с тях и се опитват да разберат тяхната житейска ситуация и нужди. Като се държат открито с младите хора, мобилните работници могат да покажат в определени ситуации, че представите или начина на поведение на младите хора са рисковани или морално несъобразени. И все пак те изхождат от това, че младите хора имат причини да взимат погрешни решения и да се държат асоциално. Дискутирайки това с тях, мобилните работници се опитват да дадат възможност на младите хора да придобият алтернативен опит, от който би последвало друго поведение.

Защита на доверието

Мобилните работници отстояват доверието, което са получили от младите хора. Те не предоставят лична информация на други лица без разрешението на младите хора и не приемат поръчки от страна на разследващи органи и такива, които упражняват наказателни мерки. При опасност от излагане на риск на собствената личност или на трети лица, мобилните работници действат и без разрешението на младежите, за да могат да защитят застрашените лица.

Работа с различните полове

В своята работа мобилните работници се съобразяват с половите специфики на младите хора и се опитват да преодоляват дискриминационни нагласи и модели на поведение, основани на половата принадлежност.

Работа с различни култури

Работата с младите хора изисква от мобилните работници да бъдат компетентни по въпроси, свързани с културните различия. Това означава най-вече стремеж от страна на мобилните работници да разбират моделите и начините на поведение на младите хора на фона на тяхната културна общност, способност да се държат недискриминационно и да разбират своеобразието на тяхната културна идентичност.

II. Център (служба, мрежа) за мобилна работа с млади хора в риск в гр. Варна (концепция)

1. Целева група

Млади хора (14-26 години), които живеят във високо рискова среда и/или с отклоняващо се поведение (хулиганство, криминални прояви, употреба на наркотични вещества и др.). Това са младежи, които са засегнати или застрашени от обществена изолация или са в неравностойно социално положение. Съществуващите предложения на обществото не достигат до тях или не са достатъчно близки.

2. Обхват на мобилната работа

Мобилната работа обхваща млади хора в риск, живеещи на територията на гр.Варна, включително четирите ромски махали, намиращи се в районите „Младост”, „Одесос”, „Вл.Варненчик”, „Аспарухово” и с.Каменар.

3. Цели на мобилната работа

Основна цел на мобилната работа е трайно подобряване на ситуацията на живот на целевата група чрез прилагането на социално-педагогически подходи за превенция на рисковото поведение, стимулиране на личностното развитие и разкриване на индивидуалните ресурси, разширяване на възможностите за действие и реализация, и оказване на подкрепа за справяне със значими за личността проблеми.

4. Форми и стратегии на работа

Мобилната работа ще се осъществява чрез следните форми на работа:

- Работа на терен (включително работа в клубове и др.);
- Работа с групи;
- Работа с индивидуален случай;
- Работа, насочена към общността.

Социално-педагогическият характер на мобилната работа предполага прилагане на разнообразни стратегии. Например:

- Оказване на подкрепа за разрешаване на важни за личността проблеми чрез осигуряване на краткосрочно и систематично консултиране, придружаване и посредничество;
- Предизвикване и съпровождане на групови процеси на учене, солидарно действие и взаимно подпомагане;
- Изграждане на функционални еквиваленти за индивиди и групи;
- Оказване на подкрепа за разрешаване на спорове и конфликти между младежки групи, между младежките групи и общността;
- Оказване на влияние върху социалната инфраструктура и активизиране на общността.

4. Ресурси и ресурсно обезпечаване на Центъра за мобилна работа с млади хора

4.1. Човешки ресурси:

Екипът за мобилна работа с млади хора ще включва професионалисти, парапрофесионалисти и доброволци, които са в състояние да осъществяват дейности в рамките на описаните по-горе форми на работа и в съответствие с посочените принципи на мобилна работа.

Състав на екипа:

- Сътрудници на терен (аутрич-работници);
- Медиатори;
- Експерти и консултанти;
- Организационен сътрудник;
- Ръководител/координатор.

4.2. Материални ресурси

4.2.1. Клубове

Въпреки, че повечето дейности от мобилната работа с млади хора се извършват на терен, необходими са помещения, които младите хора ще припознаят като свои места. В тях те биха могли да получават информация, консултации, да извършват предприети от тях инициативи и др. Практиката показва, че за тази цел е най-добре на младите хора да бъдат предоставяни помещения, които те да използват като „нископрагови” клубове. Методологията на провежданите в тях дейности трябва да е съобразена с принципите и формите на мобилната работа. Така, например, дейностите в тези клубове са регламентирани единствено от волята на своите посетители и от общоприетите норми на поведение, без да бъдат променяни ролята и функциите (описани по-горе) на присъстващите в тях мобилни работници.

4.2.2. Финансиране

Финансирането на дейностите за издръжка и човешки ресурси може да се извършва по проекти и като общинска делегирана дейност.

5. Организация на работа

Центърът ще включва шест екипа за мобилна работа, разпределени на териториален принцип – всеки екип ще обслужва определен район на Варна и един екип ще работи в ромските квартали на града. Мобилната работата във всеки район ще се ръководи от районен координатор.

Екипът, който ще работи в ромските квартали ще наброява 6 човека. Той ще бъде изграден на базата на досега действащите аутрич-работници и медиатори, които от 2004г. работят по Програма „Превенция и контрол на ХИВ/СПИН” на Министерство на здравеопазването.

Другите пет екипа за мобилна работа ще осъществяват дейности в районите сред рискови групи млади хора, които живеят в условията на типична градска среда.

Всеки екип за мобилна работа първоначално ще наброява 4 човека (3 аутрич-работника и един медиатор).

Мобилните работници ще бъдат подбрани след проведен конкурс и обучение за мобилна работа с млади хора в риск.

6. Координация и партньорство

Мобилната работа с млади хора ще се извършва от неправителствени организации в координация с Община Варна, Дирекция „Превенции”.

Мобилната работа с млади хора в риск в община Варна ще бъде възприета като подход за осъществяване на превантивна работа и ще бъде отразена в съответните документи, отразяващи общинската политика за работа с млади хора и превенция на рисковото поведение.

Центърът за мобилна работа ще партнира на общински и държавни институции и организации, работещи с млади хора в риск, като например: Отдел „Закрила на детето”, Комисии за борба с противообществените прояви, Детска педагогическа стая и др.

За улеснение на процеса на координация и изграждане на мрежа от партниращи организации и институции ще бъде формиран **Координационен съвет за мобилна работа**, който включва:

- районните координатори за мобилна работа;
- представители на местните комисии за борба с противообществените прояви;

- представител на Общинската комисия за борба с противообществените прояви;
- представител на Съвета по наркотичните вещества;
- представител на Консултативния съвет по СПИН;
- представител на Местната комисия за борба с трафика на хора;
- представител на Младежкия консултативен съвет;
- представител на Отдел „Закрила на детето” и др.

Координационният съвет за мобилна работа ще има за цел да обсъжда организационни, финансови и методологически проблеми на мобилната работа в града. Координационният съвет ще има консултативни функции по отношение на възможностите за разкриване на нови предложения за дейности с целевата група, анализ и оценка на риска за съответния район, в това число и взаимно информиране за ново възникнали рискови модели на поведение.

Координационният съвет няма да обсъжда конкретни случаи на работа с целевата група и няма да предприема действия, свързани с нарушаване на конфиденциалността на информацията, с която разполагат мобилните работници.

7. Мониторинг и оценяване

Дирекция „Превенции” на Община Варна ще извършва мониторинг и оценяване на Центъра в съответствие с критерии и показатели, посочени в договор между двете страни. Поради естеството на мобилната работа непосредствен мониторинг на дейностите от страна на Община Варна няма да бъде извършван.

Независимо оценяване на Центъра за мобилна работа ще се извършва от неправителствени организации (например, Международно дружество за мобилна работа с юноши – Германия (ISMO)).

III. Пилотиране на концепцията за мобилна работа в гр. Варна (ромска махала „Максуда”)

Пилотирането на концепцията за мобилна работа ще се извърши на основата на досега съществуващия опит от работата в ромската махала „Максуда”, където от 2004г. работят аутрич – работници по Програма „Превенция и контрол на ХИВ/СПИН” на Министерство на здравеопазването, финансирана от Глобалния фонд за борба срещу ХИВ/СПИН, туберкулоза и малария.

Предвижда се съществуващият екип да разшири своите компетенции за работа на терен и да разшири функциите си като аутрич-работници и медиатори в ромска общност. На основата на придобитите от тях базови умения за работа на терен и специфични компетенции, свързани с превенцията на ХИВ/СПИН и наркомании, екипът ще придобие нови компетенции за прилагане на принципите

и методологията на мобилната работа с млади хора. Съществен напредък в работата на мобилните работници ще бъде възможността им да работят не само по направление превенция на рисковото поведение, но и да реализират дейности и форми на работа с целевата група, насочени към техните индивидуални нужди и оказване на подкрепа на младите хора за по-добра перспектива в тяхното личностно и социално развитие.

Натрупаният опит от пилотирането на модела на мобилна работа в „Максуда” ще позволи по-лесно да се направят първите стъпки за внедряване на модела в други райони на гр.Варна, където за разлика от работата в ромските махали, няма опит в това отношение и няма развит човешки ресурс за мобилна работа с млади хора.

Основни дейности, които ще реализира екипа за мобилна работа в кв.„Максуда”:

1) Картографиране на кв.„Максуда” за рискови места и групи, практикуващи рискови модели на поведение; оценка на ситуацията за типични модели на рисково поведение.

2) Формиране на екипи („теренни двойки”) за работа на терен и провеждане на редовна работа на терен по график и маршрут.

3) Изготвяне на предложения („функционални еквиваленти”) към групи и индивиди и провеждане на дейности с групи и индивиди.

4) Ресурсно развитие: тренинг, супервизия и консултиране на мобилните работници, разработване на информационни материали.

5) Оценяване на мобилната работа в кв.„Максуда” и планиране на следващи стъпки за приложение на модела за мобилната работа.

Изпълнител на проекта за пилотиране на концепцията за мобилна работа: Сдружение „Съучастие”.

Партньор: Социална асоциация „Св. Андрей” (ресурсно развитие на екипа за мобилна работа, мониторинг и оценка на мобилната работа).

Възложител: Община Варна, Дирекция „Превенции”